

Bærekraftig utvikling – mest prat?

Av Steinar Andresen

Seniorforsker, Fridtjof Nansens Institutt

Det ruller en kraftig miljøbølge over den *vestlige* verden. Den er ikke global. Om man ikke får med landene i Sør, kan denne bølgen komme til å flate ut og få like liten effekt som bølgen etter toppmøtet i Rio i 1992. Vi kan ikke forvente at disse landene uten videre deler de vestlige lands bekymringer om klimaendringer og andre miljøproblemer. Riktignok er det de som vil rammes hardest i det lange løp, men de har alle mer presserende og kortsiktige målsetninger og utfordringer på sin agenda, som fattigdomsbekjempelse, utvikling og dermed også økonomisk vekst.

Samtidig er det umulig å løse globale miljøproblemer uten at landene i Sør deltar aktivt i prosessen, fordi deres bidrag til problemene øker kraftig. Hvis dette skal oppnås må miljøproblemene imidlertid kobles tett til utviklingsproblematikken. Det var dette som var det geniale i begrepet bærekraftig utvikling. Det fikk landene i Sør til å tro at man kunne forene miljøhensyn og legitime utviklingsbehov.

I Norge har det vært mye oppmerksomhet omkring det faktum at det nå er 20 år siden den såkalte Brundtland-kommisjonen lanserte begrepet 'bærekraftig utvikling'. I god særnorsk tradisjon har man vært opptatt av at Norge ikke har kommet særlig langt i denne retning. Det internasjonale bildet har vært viet svært liten oppmerksomhet. Det er neppe mange i Norge som vet at det i FN-systemet en egen institusjon som skal overvåke og legge forholdene til rette for en mer bærekraftig utvikling globalt, nemlig Kommisjonen for Bærekraftig Utvikling (CSD).

Det er ikke tilfeldig siden dette er en av FN's mange nærmest usynlige institusjoner. Den ble opprettet som et resultat av Rio-toppmøtet i 1992. Det var bred enighet om at FN ikke bare trengte et miljøprogram (UNEP) og at det var ønskelig å etablere en institusjon med et bredere mandat, i pakt med den nye forståelse om forholdet mellom miljø og utvikling. Dette var nødvendig for å nå de ambisiøse målsetninger som var nedfelt i Agenda 21, det mest sentrale dokument som ble produsert på Rio-toppmøtet.

Det tok imidlertid ikke lang tid før frustrasjonen bredte seg blant delegatene på de årlige sesjoner i New York, fordi CSD raskt utviklet seg til en ren prateklubb. Møtene dreide seg ofte om temaer som allerede hadde en solid forankring innenfor mer spesialiserte FN-institusjoner. Siden CSD ikke har noen juridisk bindende rolle var mange også kritiske til at så mye tid ble brukt på detaljerte forhandlinger som i praksis hadde meget liten betydning. Møtene ble derfor preget av generell politisk retorikk og resirkulering av diskusjoner fra viktigere fora. På FN-møtet i Johannesburg i 2002 (WSSD) var det derfor enighet om at CSD måtte reformeres i en mer praktisk og handlingsorientert retning.

Det ble tatt noen viktige grep som syntes å virke en stund, men gleden skulle vise seg å være kortvarig. De nye evaluerings-sesjonene var nyttige, men når man kom til forhandlings-sesjonene var det 'business as usual' med sterile ideologiske konflikter og liten eller ingen fremdrift. Konfliktene var så sterke på det siste CSD-møtet i New York i mai 2007 at man ikke engang klarte å oppnå enighet om et sluttdokument.

Det er mange grunner til at så lite er oppnådd av den eneste internasjonale institusjon som håndterer bærekraftig utvikling som et samlet konsept. Viktige årsaker er lav plassering innenfor FN-systemet og formidable koordineringsproblemer; liten kontinuitet i lederskapet og få politisk tunge aktører representert i de ulike lands delegasjoner. Den siste CSD-sesjonen var en edruelig påminnelse om det største problemet, de fundamentale uenigheter som eksisterer mellom stater om hva som skal være innhold, omfang og ambisjon når det gjelder bærekraftig utvikling.

I utgangspunktet aksepterer alle sentrale aktører begrepet. U-landene beskylder i-landene for å ikke etterleve de ambisiøse målsetninger fra Agenda 21 og hevder at de legger alt for stor vekt på miljøsidens på bekostning av utviklingssiden.

Det er også store uenigheter blant landene i nord. USA og allierte som Japan og Australia legger mest vekt på frivillighet, partnerskap, markedet og landenes eget ansvar, mens EU og land som Norge har større tro på institusjonsbygging, offentlige overføringer og bindende reguleringer.

Da miljøet kom på dagsorden tidlig på 1970-tallet startet en prosess med etablering av spesialiserte miljøverninstitusjoner. Det har imidlertid vært svært sparsomt med bærekraftig utvikling institusjoner på nasjonalt nivå. I Norge kommer enkelte med forslag om et klimadepartement, hvorfor ikke et bærekraftig utvikling-departement?

Dersom bærekraft-begrepet kun blir gjenstand for internasjonale retoriske øvelser uten praktisk betydning er det ingen grunn til å feire 20 års jubileet. Det er grunn til å minne om at siste CSD-møte fant sted i mai 2007 mens miljøbølgen rullet over den vestlige verden. Den trengte tydeligvis ikke gjennom veggene til kjelleren i FN bygningen, kanskje fordi man har glemt koblingen til utvikling?